

18. Въ нашихъ русско-домашнихъ дѣлахъ. Изъ Львова // Слово. – 5 (17) січня 1882. – С. 2.
19. Андрусак М. Метафізика і москвофільство / М. Андрусак // Нова зоря. – Ч. 77. – С. 7 – 13.
20. Корш Ф. Украинский народ и украинский язык / Ф. Корш // Известия общества славянской культуры. – М., 1912. – Т. 2. – Кн. 1. – С. 24 – 40.
21. Володимиров В. Неославизмъ и австрославянство / В. Володимиров // Биржевые ведомости. – Санкт-Петербург, 1909. – № 5. – С. 5 – 17.
22. Киричук О. Ставропільський інститут у політичних змаганнях русофілів і народовців 70 – 90-х років XIX століття / О. Киричук // Україна модерна. – Львів, 2000. – Ч. 4 – 5. – С. 124 – 147.
23. Сухий О. Товариство імені Михайла Качковського: організаційні засади та напрямки діяльності / О. Сухий // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2001. – Вип. 9. – С. 393 – 403.

Лукашиє В. Я. Взаимоотношения “Общества им. М. Качковского” с народовецкими и полонофильскими организациями в Восточной Галиции (1874–1914 гг.)

В статье проанализированы взаимоотношения культурно-просветительного „Общества им. М. Качковского” с ведущими организациями народовецкого и полонофильского направлений в Восточной Галиции на протяжении очерченного периода. Взаимоотношения этих институций развивались в сложных условиях национально-культурной жизни украинцев. „Общество им. М. Качковского” принадлежало москвофильскому направлению, целью которого было распространения образования и знаний среди широкой общественности. Доказано влияние развития взаимоотношений организаций на культурно-просветительное развитие Восточной Галиции.

Ключевые слова: Восточная Галиция, „Общество им. М. Качковского”, москвофильство, народовство, полонофильство.

Lukashiv V. Ya. Relations of “Association named after M. Kachkovsky” with populist and Polish organizations in Eastern Galicia (1874–1914)

The article analyzes the development of cultural relations and educational „Association named after M. Kachkovsky” with leading national organizations and polonofilsk directions in Eastern Galicia, during the framed period of time. The relationship of these institutions developed into a difficult conditions of Ukrainian national and cultural life. „Association named after M. Kachkovsky” belonged to the Russophile orientation, aimed at spreading education and knowledge among the general public of population. The influence of cultural relations organizations and educational development of Eastern Galicia was brought.

Keywords: Eastern Galicia, „Association named after M. Kachkovsky”, moskwofilst, populism, polonofilst.

УДК 94(477)03:321.72

О. І. Пилипишин

ВИБОРЧІ КАМПАНІЇ ДО ВІДЕНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ У СХІДНІЙ ГАЛИЧИНІ (1895–1910 рр.): ПРОПОЗИЦІЇ Ю. РОМАНЧУКА

У статті автор аналізує спроби депутата-народовця Ю. Романчука змінити політику австрійського уряду та провладної польської більшості щодо участі населення Східної Галичини у виборах до райхсрату в кінці XIX – на початку XX ст. Простежено фрагменти засідань сесій Австро-Угорського парламенту на яких Ю. Романчук заявляв про те, що антиконституційні дії у ставленні до українського населення Східної Галичини не були випадковими, що це – частина системи, ціллю якої було поставити русинів в повну залежність від пануючої в країні партії і не дозволити їм міцніти і розвиватись, разом з іншими народами Австро-Угорської імперії.

Ключові слова: Юліан Романчук, Східна Галичина, Австро-Угорщина, політичні партії, виборчі дільниці, виборча реформа, фальсифікація виборів.

Дослідження парламентської діяльності Ю. Романчука дасть матеріал для глибших узагальнень щодо формування української національно-політичної еліти, процесів національного відродження, основних етапів формування громадянської й національної свідомості українства, його залучення до політичної діяльності, дозволить з'ясувати роль парламентської діяльності, партійної структуризації суспільства, утвердження ідей української державності та соборності.

Актуальність досліджуваної тематики ґрунтується на тому, що наприкінці XIX ст. українців у парламенті Австро-Угорщини налічувалось одиниці. Австро-угорський уряд усіма засобами нацьковував в Галичині поляків на українців, надаючи їм перевагу через використання політики цензів на виборах, призначаючи посадових осіб, неприхильних до українства.

Однак, на початку XX ст. відбулися подальші зрушення у суспільно-політичному житті України, вирішальну роль у якому продовжувала відігравати інтелігенція. У її середовищі зростала частка вихідців з народу, передусім селянства. Українська інтелігенція, будучи тісно пов'язаною з життям села, малого і середнього міста, виражала притаманні їм політичні стереотипи. У цей час виникла система політичних партій соціалістичного, ліберального та національно-революційного спрямування.

Історіографія досліджуваної проблеми представлена роботами з історії українського національно-політичного руху, культурних і економічних товариств Галичини кінця XIX – початку XX ст., автори яких у контексті згадували про Ю. Романчука як одного з чільних українських діячів.

Попри значну кількість праць істориків, присвячених особливостям українського національного руху кінця XIX – початку XX ст., досі залишається не вивченою парламентська діяльність Ю. Романчука в Галицькому сеймі, австрійському парламенті та його роль у суспільно-політичних процесах цього періоду, цей факт і викликав зацікавлення автора.

Окремі розвідки, що стосуються Ю. Романчука присвячено його громадсько-політичній та парламентській діяльності. Серед сучасних дослідників можна назвати І. Дейчаківського, [1], О. Аркуша [2;7], В. Булачека [3]. Аналізуючи правничо-політичні засади формування крайового сейму, О. Аркуша проаналізувала суперечки щодо основи виборчої реформи. Науковець фахово довела, що Галицький крайовий сейм був основною ареною формування польсько-українських взаємин; з'ясувала політику клубів цього сейму щодо українського питання у роботі В. Булачека [3], описано його життя і діяльність, чимало уваги відведено здобуттю ним освіти. Ю. Романчук характеризується як «ентузіаст національного відродження». У праці В. Булачека висвітлюється громадсько-політична діяльність Ю. Романчука. Автор звертає більшу увагу на громадську діяльність політика, і поверхово аналізує роботу політика у Галицькому сеймі та Віденському парламенті [3, с. 149-160]. Дослідник дав біографічну довідку діяча, коротко охарактеризувавши його громадську, просвітню та наукову діяльність.

Мета статті – показати труднощі та перешкоди щодо демократизації виборчого законодавства Австро-Угорщини представниками Східної Галичини в кінці XIX – на початку XX ст.; спроби Юліана Романчука законодавчо утвердити рівноправність українських виборців серед народів імперії.

Ім'я Юліана Романчука відоме лише у професійних колах істориків. Проте будь-яке дослідження з історії України другої половини XIX – початку XX ст. неможливе без згадки про нього.

Ю. Романчук (24 лютого 1842 с. Крилос, Івано-Франківська обл. – 22 квітня 1932, м. Львів). Педагог, письменник, журналіст, видавець, лідер галицьких українців, визначний громадський та культурно-освітній діяч. Упродовж 1891–1897 рр. і 1901–1918 рр. Ю. Романчук депутат австрійського парламенту. В 1907–1910 рр. і 1916–1917 рр. – голова Української парламентської репрезентації (УПР), з 1910 – віце-президент парламенту.

Зусилля українського парламентського представництва під керівництвом Ю. Романчука скеровувалися на зростання політичного впливу українців у законодавчому органі імперії, залучення важелів державної політики до розв'язання українсько-польського конфлікту, досягнення українцями низки практичних здобутків у культурно-освітній та економічній сферах.

Ю. Романчук – один з керівників найвпливовішої української сили Галичини – Української національно-демократичної партії (УНДП), був головою українських представництв у Галицькому сеймі та Державній раді у Відні.

Запровадження загального виборчого права в Австро-Угорщині супроводжувалось створенням у Галичині надто великих сільських виборчих округів, у яких 30–40 тис. виборців мали тричі з'являтися на виборчі ділянки. За таких умов навіть двомандатність округів обмежувала можливості селян порозумітись та зорганізуватись, надавала перевагу місцевим освіченим верствам населення (полякам), сприяла зловживанням адміністрації. Крім того існували привілейовані міські округи, у яких 1–2 тис. виборців обирали депутата одразу. Це породжувало абсентеїзм виборців, ускладнювало дії українських партій [4, с. 22].

В Австро-Угорщині національні рухи слов'янських народів мали уже певні політичні здобутки. Для поляків, приміром, співпраця з українцями означала обмеження власних прав та привілеїв. За економічним розвитком, культурним рівнем, конфесійною приналежністю українці Австро-Угорщини теж істотно відрізнялись від усіх інших народів імперії. Тому українські політики часто співпрацювали з урядом, німецькою фракцією у парламенті [5, с. 98].

Парламентська тактика українців зводилась до забезпечення співвідношення між вирішенням перспективних питань, досягненням стратегічної мети (автономії, незалежності) і контролювати поточні, щоденні питання. Тому вони мусили вибирати відповідні методи боротьби – від принципової безкомпромісної позиції щодо дій урядів, конкурентних політичних сил, до прийняття правила парламентської «гри», не гребуючи таємними угодами, закулісними змовами, тимчасовими коаліціями з противниками. Українська фракція підтримувала уряд або дотримувалась нейтралітету в питаннях, пов'язаних з фінансуванням військових витрат, торгівельною політикою, анексією Боснії. Лідери фракції розраховували на те, що уряд, в обмін на лояльність, сприятиме реформі виборчого права у Галицький сейм, обмежить свавілля і зловживання контрольованої польськими силами місцевої адміністрації, збільшить асигнування на українську освіту, але ці сподівання були марними.

Методом спроб та помилок українські політики здобували парламентський досвід. Діяльність парламентської та сеймової фракцій викликала дискусію в УНДП щодо координації дій між проводом партії та депутатами, можливості критикувати дії фракцій у партійному органі «Діло». Відтак, сеймовій фракції у 1908 р. заборонялося брати участь у переговорах, укладати союзи з поляками щодо принципових питань, оскільки такі дії дискредитували політику УНДП. У газеті крім того заборонялося критикувати дії фракції і навіть влітку 1908 р. усунуто з посади її редактора [6, с. 398]. Активним учасником парламентських баталій був і Ю. Романчук.

Упродовж 1909–1913 рр. у Віденському парламенті українські депутати неодноразово вдавались до практики «голосної обструкції», унеможливаючи обговорення і прийняття рішень під час розгляду ключових бюджетних питань [7, с. 85]. Усі ці роки політик проживав у Відні про що свідчать реєстраційні документи про перебування на території столиці Австро-Угорської імперії [8]. Захищаючи та виборюючи права українців, він гостро критикував віденський уряд та польське керівництво Східної Галичини з парламентської трибуни. Питання, яких торкався політик під час обговорень, вражають своєю

багатовекторністю. Детально проаналізувати парламентську діяльність Ю. Романчука можна на основі аналізу стенографічних протоколів [9]. Парламентарій завжди був об'єктивним інтерпретатором становища українського народу. Дуже часто він займав протилежну позицію до уряду. Дотримуючись звичайної парламентської практики, Ю. Романчук спільно із однопумцями часто голосували проти найважливіших проектів держави. Також варто сказати, що він свідомо розрізняв потреби держави від потреб уряду. Так, попри неприхильність до уряду, 19 червня 1891 р. під час засідання XI сесії, Ю. Романчук разом з товаришами проголосували за затвердження бюджету, стверджуючи, що потреби держави необхідно брати до уваги, без урахування відносин з відповідним урядом. Таким чином, українські депутати мали усі підстави сподіватись на реакцію уряду, особливо східногалицького мандату, що в майбутньому будуть прийняті до уваги потреби українського народу [10, s. 936].

На переконання Ю. Романчука, конфлікти українських депутатів з урядом, розпочалися з того часу, коли він намагався примирити поляків і українців. Проте, засоби які уряд до цього часу використовував, не виправдали себе. В загальному політика уряду, його підхід, полягав в тому, щоб не втручатися в суперечку між сторонами. Урядовці прагнули уникнути подолання труднощів і перешкод. Мабуть, уряд сподівався, супротивники вичерпають сили і тоді будуть поступливіші [10, s. 936]. На думку Ю. Романчука, пасивна політика не могла тривати надто довго, уряд повинен був стати посередником у вирішенні назрілих проблем взаємин між українцями і поляками [11, s. 937].

Уряд поводився пасивно стосовно обох сторін, і навіть, ймовірно, просто зі зручності, ставав не завжди на справедливу сторону, а на сильнішу. Система або безсистемність тривала занадто довго і результатом пасивного ставлення австрійського уряду до проблеми було те, що протистояння посилювалось [11, s. 937]. На думку Ю. Романчука, він свідомо не втручався в українсько-польські взаємини намагаючись бути посередником [11, s. 937].

Ю. Романчук стверджував, що уряд оголосив цю політику не своєю кінцевою метою, але тільки як тимчасовий засіб для їх кінцевих цілей. Ця політика носила консервативний характер, дозволяючи всьому, що існує, зберігатися надалі, принаймні упродовж деякого часу. Вона була вигідною для влади [11, s. 937].

На переконання Ю. Романчука в австрійському парламенті між його окремими депутатами були значні відмінності. Деякі з них не тільки користувались повною мірою їх національними правами, але й виконували певну діяльність у цілій державі, інші виконували це у своїх федеральних землях, ще інші принаймні володіли окремими правами, а ще інші боролися за своє національне існування.

Отже, Ю. Романчук вважав, що уряд повинен був зважати на потреби народів імперії. Розглядати законопроекти, звичайно в першу чергу, спрямовані на забезпечення їх існування і побутових потреб. На той момент серед народів, чії потреби були найбільш нагальними, були в першу чергу українці.

Наприкінці січня 1906 р. розпочалася наступна сесія австрійського парламенту, на якій уряд мав виступити з проектом виборчої реформи. З метою донести до правлячих кіл волю українського народу в даній справі 2 лютого 1906 р. на площі біля Високого Замку у Львові УНДП скликала крайове українське віче. Учасники маніфестації прибули з різних повітів Східної Галичини, а їх чисельність, згідно з різними даними, сягала 30–50 тис. осіб, що свідчило про зацікавленість українців назрілими проблемами. На віче виступили від націонал-демократів голова Народної Ради К. Левицький та Є. Олесницький, від радикалів – К. Трильовський, від соціал-демократів – С. Вітик. У виступах представників селянських громад звучали заклики покладатися лише на себе самих у боротьбі за свої права.

Окремо в той же день і час в Народному Домі і на площі біля нього організували віче москвофіли. Чисельність його учасників була незначною, але прийняті рішення були подібними до тих, які ухвалили народовці на Замковій площі [12, с. 565–567]. Як зазначав український соціал-демократ С. Вітик, тоді у Східній Галичині упродовж місяця відбулося понад 500 віч та селянських зібрань [13, с. 7].

Основною пропозицією щодо способу проведення виборчої реформи, з якими виступив в австрійському парламенті голова Українського парламентського клубу Ю. Романчук стали вимоги українського народу. Вони включали вимоги здійснити розподіл мандатів не за територіальним принципом, а за національними виборчими округами, не допустити нерівноправних виборів у Галичині порівняно з іншими краями, а також не дозволити владі відкрито сприяти польському елементу, поліпшити правила про виборчі комісії з метою усунення виборчих зловживань, створити верховний виборчий трибунал для їх розслідувань, дотримуватися співвідношення між податковою та виборчою спроможністю, рівнем культури та іншими обставинами, які допускали громадян до виборів, а в розподілі мандатів визнати як найцінніший капітал індивідуальність людини, не пов'язувати питання про виборчу реформу із розширенням крайової автономії, зокрема, для Галичини [14, с. 34].

Однак навіть прихильники демократичного виборчого права – польські соціал-демократи на чолі з І. Дашинським і «людовці» на чолі з Я. Стапінським, які піддавали критиці польське представництво і його лідера графа Дзедушицького, не погоджувалися з думками Ю. Романчука про поділ виборців за національністю, обов'язковість участі у виборах євреїв і визнання їх за окрему націю.

У своїй черговій промові на ХХ-й сесії Ю. Романчук стверджував, що історія виборчої системи Австрії упродовж останніх трьох років показала два своєрідні явища: вона здійснена політичними діями, які були прихильниками загальної реформи, послідовниками реформи виборчої системи; пропозиції щодо виборчої реформи розвивалися в напрямку загального і рівного виборчого права. Ці два факти доводять як необхідність реформи виборчої системи в цілому, так і уведення загального, рівного, прямого виборчого права. Що стосувалось загального, рівного і прямого виборчого права, то усвідомлення необхідності його реалізації сприяло запровадженню його у все більш широкі кола. На той момент дійсний уряд намагався створити тільки видимість реформи [15, s. 1328].

Як стверджував Ю. Романчук, це була чергова спроба завуалювати уже існуючі, вигідні для уряду правопорушення. Зрештою, якщо виборча реформа прозора і об'єктивна, то її метою має бути насамперед – усунення існуючих протиріч. У даному випадку кожна категорія виборців мала б мати своїх представників для захисту своїх інтересів. Крім недостатнього права голосу, українці мали надто нерівномірний вибір повноважень з-поміж окремих класів виборців. У свою чергу уряд відкидав усі звинувачення, стверджуючи, що при нинішньому парламенті цього неможливо зробити [15, s. 1328].

Ситуацію стосовно однакової кількості представників від населення депутат Ю. Романчук прокоментував у своєму виступі на черговому засіданні. Він підрахував, що до виборчих класів з кількістю виборців 1 млн. 732 тис. і 353 місями приєднався новий клас виборців з кількістю виборців 3 млн. 601 тис. і 72 місями. Отже, кількість мандатів у 72 було занадто малим [16, s. 1333].

У відповідь на слова парламентаря представник уряду аргументував тим, що зі збільшенням кількості мандатів у палаті депутатів важче стане контролювати парламент. За словами політика, треба було прийняти одне рішення з двох: або провести реформу, в якій замінювати поточну палату депутатів на іншу, по-іншому обрану, з теперішніми або ще краще з меншим вибором місць, або, коли приймали принцип приєднання, то повинні взяти на себе більш широкий вибір місць. Після таких проектів уряду, можна було створюватися виборчі округи, які охоплювали б півмільйона жителів, а саме таких округів мало бути 13 [17, s. 1334].

Український політик був переконаний в тому, що у своїх виступах при обговоренні виборчої реформи, провладні депутати говорили лише про оформлення справи, а не про законність. Ю. Романчук вкотре стверджував, що справедливість і законність в усіх відношеннях щодо великих і малих, сильних і слабких, привілейованих і ображених – це те, що шукали державні мужі та, на жаль, не знайшли. За словами Ю. Романчука, владна більшість – це не об'єднання для основи спокійного прогресу або корисного розвитку, а це – одностороннє об'єднання привілейованих з метою утримати їх становище. Таким чином, на його думку, «державна партія» під маскою державних інтересів узурпувалась для того, щоб відстоювати свої права [18, s. 17900]. Ю. Романчук був прихильником справжньої, ґрунтовної реформи, яка була б не лише зовнішньою і механічною, а й внутрішньою і органічною. В разі необхідності реформа мала сприяти розвитку державного управління, регенерації державних структур і разом з тим не повинна штучно утримувати при владі застарілу ідеологію, а запроваджувати нову [18, s. 17900].

У контексті обговорення виборчої реформи Ю. Романчук переконував парламентарів у тому, що 3,5 млн українців – найвірніший, найтихіший, але водночас найбідніший і знедолений народ монархії, разом з тим, він ще й позбавлений своїх представницьких прав і цим не переймалася ані влада, ані жодна з партій коаліції [18, s. 17900]. Відстоюючи права свого народу, Ю. Романчук стверджував, що як українці, так і кожен інший народ повинен був мати в середньому по 46 депутатів у імперській Раді, а не шосту частину з цього. Такі реформи він вважав фіктивними, лише для вигляду і які не відповідали вимогам часу [18, s. 17900].

Віденський уряд відреагував на промову українських депутатів і вперше визнав, що в Австрійській монархії існує українське питання. Їх виступ зустрів прихильне ставлення з боку німецьких і чеських депутатів парламенту. Після консультацій з польськими представниками в рейхсраті, центральний уряд уклав угоду з українцями. Згідно з її умовами, українці зобов'язувалися сприяти нормальній праці парламенту, тобто не застосовувати обструкції, принаймні до кінця 1908 р. Зі свого боку, уряд взяв низку зобов'язань: навести порядок в політичній адміністрації краю, розслідувати скарги з приводу виборчих зловживань та притягнути до відповідальності винних урядовців; спільно з польськими представниками вплинути на Галицький сейм з метою ухвалення нової виборчої реформи до крайового органу управління; вирішити питання урядової мови у громадах і провести чесні вибори до громадських рад; вплинути на сенат Львівського університету, з метою прискорення створення українських університетських студій на самостійній основі; підтримати вимогу щодо створення нових середніх шкіл; слідкувати за дотриманням законності щодо українців і поляків; припинити переслідування «Січей». Уряд надавав українцям концесію у Львові, призначив постійні субсидії для «Просвіти» і схвалив фундацію Народного Дому в Львові [19, арк. 2–10].

Обіцянки уряду були мінімальними і зовсім не стосувалися польсько-українських відносин. Польський дослідник Є. Бушко в зв'язку з цим писав: «Українські вимоги, які віденський уряд намагався виконати, не загрожували ні автономії Галичини, ні домінуванню там польського елемента. Вони полягали в розбудові середнього шкільництва, впровадженні українських представників до Віділу крайового, створенні українського університету та проведенні виборчої реформи, яка мала забезпечити українцям більше представництво в сеймі» [20, с. 191].

Отже, в усіх сферах суспільного життя, в парламентських виступах, простежувалась неоднозначна тенденція щодо українського населення Східної Галичини, ігнорувалось таким чином конституція, у якій чітко прописувався вільний розвиток усіх народів Австро-Угорщини.

У парламентських виступах депутат Ю. Романчук захищав конституційні права усіх народів імперії, але найбільше вболівав за долю українського народу. Він піддавав критиці звіт членів уряду і депутатів владної коаліції, які у 1894 р. відвідали Східну Галичину і давали високу оцінку її розвитку, але вони бачили її лише з одного боку, а саме йдеться про електрифікацію. Не дивно, що члени уряду вимагали припинити легенди про важку долю селянства, і дивувались, чому українці мають таке мале представництво в імперській Раді. У Східній Галичині пересічні громадяни мало знали про конституційні закони, національну і політичну рівноправність, свободу. За словами Ю. Романчука «У Галиції всю владу тримає в руках і весь вплив має польська партія, яка складається в більшості з дворянства і при цьому правління землі, яке саме виходить з цієї партії і вона слідує за ним» [21, s. 17901].

Правляча польська партія не мала підтримки польського селянства. Вона мала доволі слабкі позиції. Вона шукала можливості розширення свого впливу і не допустити розвитку іншої політичної партії. Насамперед використовувалася інформаційна блокада з конфіскацією періодичних видань та заборона вільних народних зборів під будь-яким приводом. Проти непокірних, навіть польської національності, застосовували різноманітні штрафні санкції, навіть судові [21, s. 17901].

У черговому виступі в парламенті Ю. Романчук гостро осудив поляків: «Коли таке проти непокірних польській партії стається, то можете собі уявити, моє панство, як вчинять проти русинів. Політичний та соціальний тиск проти нас є звичайно набагато сильніший і при цьому є також і конфесійний тиск. На дії проти нас панує беззаконня і тероризм і тому багато патріотично налаштованих людей не мають мужності принести для свого народу велику особисту жертву. Оскільки мужність необхідна уже для того, щоб відкрито признати себе русином» [22, s. 17902].

Упродовж 1894–1895 рр. з Східної Галичини до парламенту надійшло близько 800 петицій стосовно виборчої реформи. На кожних народних і виборчих зборах обговорювалось це питання і звичайно ціла низка народних зборів не відбулись. Також в ландтагу Галичини була представлена пропозиція виборчої реформи усіма без винятку депутатами-українцями до яких приєдналися деякі польські селяни і демократи [22, s. 17902].

Таким чином, пануюча партія, за будь-яких обставин не хотіла виборчої реформи, побоюючись втратити свої панівні позиції у Східній Галичині. На черговій сесії парламенту Ю. Романчук заявляв про те, що антиконституційні дії у ставленні до народу не були випадковими, це – частина системи, ціль якої «поставити русинів в повну залежність від пануючої в країні партії і не дозволити їм міцніти і розвиватись. Як русин, як демократ і прихильник свободи і прогресу він не мог ставитися з довірою до керівництва, а також терпіти систему, яка панувала» [23, s. 17903].

У червні 1895 р. Ю. Романчук назвав падіння коаліційної більшості «жалюгідним пошкодженням парламентаризму», і вважав, що провина за це лежала на партіях минулої коаліції через їх нетерпимість, самовпевненість та егоїзм. На його думку, парламентаризм в Австрії став заручником бажань партій, представники яких входили до її керівництва. За його словами, суть парламентаризму полягає не у тому, щоб керівництво було вибране з членів парламенту, а в тому, щоб народне представництво, частково також і сам народ, контролював владу [24, s. 19785].

Ю. Романчук неодноразово вказував на те, що свобода виборів у Галичині практично неможлива, оскільки, якщо проаналізувати попередні виборчі кампанії, то вони усі були сфальсифікованими [25, s. 19786].

Ще одна особливість нового так званого «загального виборчого класу», стосувалася розподілу місць в окремій провінції. Уряд прийняв наступні положення: щодо вибору жителів, прямих податків і кількості діючих мандатів. Що стосується третьої обставини, то її метою було ніщо інше як, не тільки затвердити існуючу несправедливість. Що стосується податкової системи, то вона найбільше могла бути дієвою у представленні інтересів тих чи інших соціальних груп. Ю. Романчук вважав, що власне заниження кількості місць до парламентських структур українцям реалізувати своє виборче право [25, s. 19786].

Як стверджував політик, парламент, у багатьох випадках був просто «машиною обробки законів», більшість з яких не обговорювалися і не приймалися належним чином. Провина за це на президії і на урядові, вони хотіли затвердити якомога більше законів, вигідних лише для влади [26, s. 25832].

Отже, аналізуючи стенографічні протоколи парламентських засідань кінця XIX – початку XX ст. можна зробити висновок про те, що важливі законопроекти, зокрема виборча реформа до законодавчого органу Австро-Угорщини, що вимагали детального обговорення, приймалися у прискореному темпі і в останню чергу. Пропозиції та побажання малочисельних представників Східної Галичини та інших народностей не приймалися до законопроектів, грубо порушуючи конституцію Австро-Угорщини щодо рівноправного розвитку усіх народів імперії.

Джерела та література

1. Дейчаківський І. Юліан Романчук / І. Дейчаківський. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1998. – 71 с.
2. Аркуша О. Парламентська традиція галицьких українців у другій половині XIX – на початку XX ст. / О. Аркуша // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вісник Львівського університету. Серія історія. – Вип. 6. Львів, 2000.
3. Булачек В. Юліан Романчук: громадсько-політична діяльність / В. Булачек. – Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України. – Львів, 2011. – 176 с.
4. Яринович А. Галичина в её прошлом и настоящем: очерки истории национальной жизни русинов в Австро-Венгрии / А. Яринович. – М.: Задруга. – 1915. – 51 с.
5. Рябчук М. Від Малоросії до України: парадокси запізнілого націєтворення / М. Рябчук. – К.: Критика, 2000. – 304 с.
6. Левицький К. Історія політичної думки галицьких українців 1848 – 1918. Друга част. / К. Левицький. – Львів, 1927. – 736 с.
7. Аркуша О. Від «подоляків» до «ендемії» (еволюція польсько-українських взаємин на зламі XIX – XX ст.) / О. Аркуша // Українсько-польські відносини в Галичині у XX ст. – Івано-Франківськ: Плай, 1997. – С. 81 – 89.
8. Magistrat der Stadt Wien. Magistratsabteilung 8. Wiener Stadt – und Landesarchiv. (Анкета для депутатів Рейхсради). – Режим доступу: www.archiv.wien.at.
9. Австрійська національна бібліотека – Режим доступу: www.alex.onb.ac.at
10. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 25. Sitzung der XI. Session am 19. Juni 1891. S. 936.
11. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 25. Sitzung der XI. Session am 19. Juni 1891. S. 937.
12. Лозинський М. З австрійської України / М. Лозинський // Літературно-науковий вісник. – Львів. – 1906. – Річник IX. – Т. XXXIII. – С. 565–582.
13. Вітик С. Під теперішню пору / С. Вітик. – Львів, 1906. – 117 с.

14. Цюцюра Т. Боротьба українців у віденському парламенті за загальне виборче право і національну автономію (зокрема в роках 1905 – 1907) / Т. Цюцюра // Український історик. – Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен. – 1980. – Ч. 1 – 4. – С. 23 – 44.
15. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 21. Sitzung der XX. Session am 24. Februar 1910. S. 1328.
16. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 21. Sitzung der XX. Session am 24. Februar 1910. S. 1333.
17. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 21. Sitzung der XX. Session am 24. Februar 1910. S. 1334.
18. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 360. Sitzung der XI. Session am 27. März 1895. S. 17900.
19. ЦДІА України у Львові – Ф. – 165. – Оп. 2. – Спр. – 587.
20. Buszko J. Walka o demokratyzacje Galicji i Sińska Cieszyckiego. W: Historia Polski. (1850/1864 – 1918). Red. Kormanowa, I. Piżrak-Pawłowska. – Warszawa, 1967. – Т. 3. – Cz. 1. – S. 115 – 124.
21. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 360. Sitzung der XI. Session am 27. März 1895. S. 17901.
22. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 360. Sitzung der XI. Session am 27. März 1895. S. 17902.
23. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 360. Sitzung der XI. Session am 27. März 1895. S. 17903.
24. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 401. Sitzung der XI. Session am 28. Juni 1895. S. 19785.
25. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 401. Sitzung der XI. Session am 28. Juni 1895. S. 19786.
26. Republik Österreich. Parlamentsdirektion (Abt. Parl.Dok./Archiv) 508. Sitzung der XI. Session am 6. Juni 1896. S. 25832.

Пылыпшин О. И. Избирательные кампании в Венский парламент в Восточной Галиции (1895-1910 гг): предложения Ю. Романчука

В статье автор анализирует попытки депутата-народника Ю. Романчука изменить политику австрийского правительства и правящего польского большинства относительно участия населения Восточной Галиции в выборах в Райхсрат в конце XIX – начале XX в. Прослежены фрагменты заседаний сессий Австро-Венгерского парламента, на которых Ю. Романчук заявлял о том, что антиконституционные действия по отношению к украинскому населению Восточной Галичины не были случайными, что это – часть системы, целью которой было поставить русинов в полную зависимость от господствующей в стране партии и не позволить им крепнуть и развиваться, вместе с другими народами Австро-Венгерской империи.

Ключевые слова: Юлиан Романчук, Восточная Галиция, Австро-Венгрия, политические партии, избирательные участки, избирательная реформа, фальсификация выборов.

Pylypyshyn O. I. Election campaigns to Viennese parliament in the Eastern Galicia (1895-1910): suggestions of Yu. Romanchuk

Author analyzes the attempts of deputy Yu. Romanchuk to change the policy of Austrian government and ruling majority of the Polish population according to participation of the Eastern Galicia during the elections to Rayhsrat in the late XIX - early XX century. Fragments of meeting sessions of Austro-Hungarian parliament at which Yu. Romanchuk said that the unconstitutional actions in relation to the Ukrainian population of Eastern Galicia were not unexpected, it was a part of the system, which had the purpose to make the Ruthenians completely dependent on the dominant party of the country and did not permit them to improve and develop with other nations of Austro-Hungarian Empire are investigated in this article.

Keywords: Yulian Romanchuk, Eastern Galicia, Austria-Hungary, political parties, electoral district, electoral reform, falsification of the election resul

УДК 274(477)"18/19"

Ю. О. Зенько

ЗАРОДЖЕННЯ ПРОТЕСТАНТСЬКОГО РУХУ У ПОЛТАВСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ ст.)

Стаття присвячена виникненню протестантизму в Полтавському регіоні. Головна увага приділяється періоді історії протестантизму на Полтавщині 1880-х – 1908 рр. – коли релігійні течії протестантського спрямування ще асоціювалися зі «штундою» або «сектантством». Автор визначила час появи протестантизму в губернії, шляхи його проникнення, осередки розвитку релігійних спільнот на теренах Полтавського краю.

Ключові слова: баптизм, конфесія, Полтавська губернія, протестантизм, сектантство, штунда.

Полтавщина була і є нині загалом православним регіоном, проте з початку 1990-х рр. у суспільстві спостерігається жвавий інтерес ще до одного напрямку християнства – протестантизму. Сьогодні в області найвпливовішими й найчисельнішими серед протестантських рухів є адвентизм, баптизм та п'ятдесятництво. Адвентисти сьомого дня в Полтавському регіоні мають 48 релігійних громад. До обласного об'єднання Євангельських християн-баптистів входить 82 релігійні організації. Християни віри євангельської (п'ятдесятники) – 59 релігійних громад. Їхні представництва діють майже в усіх містах і районах області й завдяки наполегливій проповідницькій, місіонерській, освітній та філантропічній діяльності кількість їх adeptів невпинно зростає. А тому виникає потреба у вивченні історії цього напрямку християнства й осмислення феномену його популярності. Крім того, регіональний аспект дослідження відкриває одну з граней історії загальноукраїнського протестантського руху.

Актуальність дослідження зумовлена й тим, що на сьогодні у науковій літературі мало уваги приділено історії протестантизму в Полтавському краї. Так, у дослідженнях М.Жукалюка, А. Колодного, В. Любашенко, Ю. Решетнікова, С. Саннікова, Р. Сітарчука, П. Яроцького визначені головні етапи генези раннього та пізнього протестантизму (зародження, розвиток і поширення його в Україні), вивчено його взаємовідносини з